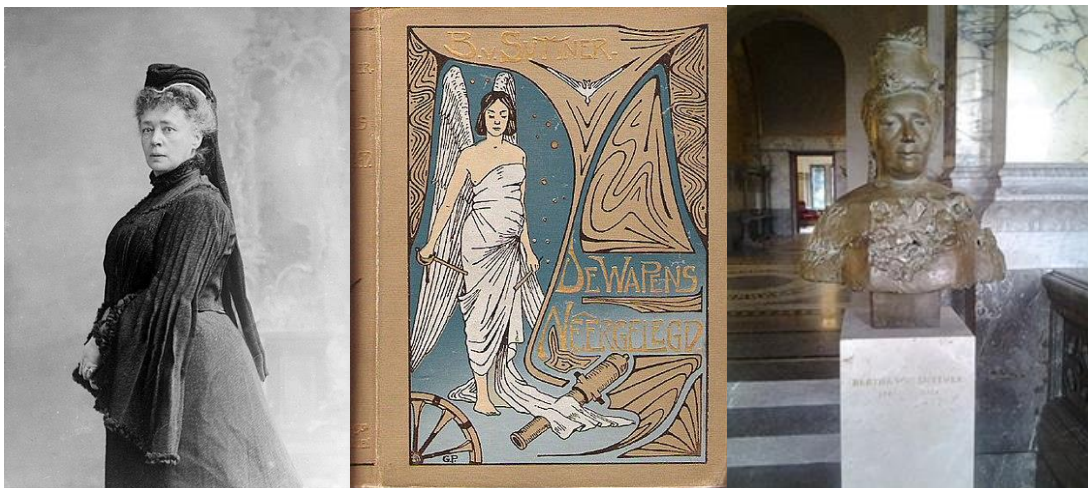

Een nieuwe vredesprijs?

Over de krachttoer van een historische vredesactiviste

Door mijn schokkende vondst voorjaar 2021 van een brisantgranaat uit WO2 in het plantsoen bij mijn woning, ontdekte ik iets bijzonders over de Zweedse chemicus Alfred Nobel. Zoals bekend vergaarde hij een enorm kapitaal door zijn uitvinding in 1866 en productie van het dynamiet en dat fortuin draagt volgens zijn testament nog altijd bij aan de jaarlijkse prijzen voor wetenschapsprestaties én aan de Nobelprijs voor de Vrede.

Deze prijs blijkt echter het gevolg van zijn vriendschappelijke contact met de jongere Oostenrijkse pacifiste Bertha von Suttner (1843-1914). Als adellijke dame was zij in de jaren voor haar huwelijk namelijk enige tijd secretaresse op zijn kantoor te Parijs, maar nadat zij met haar echtgenoot als jonge correspondenten in de Kaukasus, de verwoestingen van de Russisch-Turkse oorlog (1877-1878) had meegemaakt, werd zij een vredesactiviste. Desondanks bleef zij in contact met Alfred Nobel. Ze schreef hem brieven vaak met discussies. Pas na het lezen van haar boek *Die Waffen nieder*, dat met 37 drukken en 12 vertalingen een groot succes was, stelde Alfred Nobel voor om een prijs voor de Vrede in te stellen. Aanvankelijk reageerde Bertha von Suttner kritisch: 'De vredesbeweging had geld nodig en geen prijzen...' Zo vertelt de biografe Ingrid Carlberg in de eerste onafhankelijke(!) biografie over Alfred Nobel uit 2020.

Bertha von Suttner (1906), haar boek *De Wapens Neergelegd* (1889) en haar borstbeeld in het Vredespaleis (2013)
Foto's: Wikimedia Commons

Om oorlogen te voorkomen was volgens Bertha von Suttner, niet alleen ontwapening belangrijk, maar ook voortdurende inspanning om conflicten te vermijden of op te lossen. Met haar boek inspireerde ze zodoende ook de Russische tsaar Nicolaas II om de Eerste Haagse Vredesconferentie in 1899 te organiseren. Het succes van deze vredesconferenties, waar vrouwen geen toegang hadden(!), vormden de basis voor de latere Volkerenbond en Verenigde Naties. Ook de Amerikaanse staalmagnaat Andrew Carnegie was een groot bewonderaar van Bertha von Suttner. Door haar lezingen en congressen in zijn land en haar pleidooi voor een internationaal Hof van Arbitrage bij dreigende oorlogsconflicten, schonk hij geld voor de bouw van het Vredespaleis in Den Haag. In 1905 ontving Bertha von Suttner, als erevoorzitter van het Internationaal Bureau voor de Vrede (IPB), de Nobelvredesprijs en in

1913 woonde zij, als enige vrouw naast Koningin Wilhelmina, de opening bij van het Vredespaleis.

Haar rol als invloedrijke vrouw bewijst weer hoe, ook in het algemeen, de vrouwenrol door de gangbare geschiedenis wordt genegeerd of verdraaid. Recent gebeurde dit in het artikel 'De vindingrijke familie Nobel' door Ivo van de Wijdeven, waarbij weer de vredesprijsheldenrol van Alfred Nobel beschreven werd. Maar dat een vredesprijs de naam draagt van de fabrikant van zoveel oorlogsleed, blijft vreemd, want door de verdiensten uit zijn wapenfabrieken werd Alfred Nobel, volgens historicus Daan Couwenberg, ook 'de handelaar des doods' genoemd. En met die winsten financierde Nobel niet alleen nieuwe explosieven voor de mijnbouw, maar ook de exploitatie van olievelden in Rusland. Daarbij beloonde Nobel, net als andere rijke industriëlen vanaf eind 19^e eeuw, de wetenschap met grote geldprijzen. Enkel om zijn reputatie te verbeteren zou hij die vredesprijs hebben ingesteld. Maar volgens zijn biografie is er geen enkele gewetenswroeging over wapenproductie bij Alfred Nobel, tót zijn intensieve contact met Bertha von Suttner als vredesactiviste en auteur.

In 1914, ruim een maand voor de uitbraak van de WO1, overlijdt Bertha von Suttner. Jarenlang had ze gewaarschuwd voor de gevaren van de internationale bewapening en voor de grote belangen van de wapenindustrie, en dus voor een internationale vernietigingsoorlog. Wereldwijd organiseerde ze vele vredesbewegingen, maar al die ontwikkelingen hebben de twee grote wereldoorlogen van de 20ste eeuw niet kunnen voorkomen. En dat geeft te denken.

Naast haar Internationale Bureau voor de Vrede, ontstond er in 1915, dus tijdens de WO1, ook een vrouwen vredesorganisatie, het Women's International League for Peace & Freedom (WILPF). Dat gebeurde tijdens het eerste Internationale Vrouwen Vredescongres in Den Haag. De wereldvrede was voor organisator Aletta Jacobs en vele andere vrouwen namelijk even belangrijk als het vrouwenkiesrecht, maar beiden werden zwaar tegengewerkt. Al in 1912 onderschreef Aletta Jacobs het pleidooi van Bertha von Suttner: '... alleen door de invoering van het vrouwenkiesrecht in alle landen, kan aan de onmenselijke oorlogen een eind worden gemaakt en daarom moeten vrouwen medezeggenschap krijgen in het parlement.'

Wat deze vrouwelijke activisten ondanks hun historische gebrek aan kapitaal en stemkracht wisten te bereiken blijft heel bijzonder, maar dat ze gedwongen werden tot samenwerking met mannen als Alfred Nobel en Andrew Carnegie, die hun kapitaal bovenal opbouwden door oorlogsvoering, is ook tragisch. In de strijd voor ons vrouwenkiesrecht zijn dus juist die internationale vredesinspanningen en arbitrage het belangrijkste doel geweest, maar die vredesinzet lijkt in ons huidige streven naar gelijke rechten en inkomsten voor vrouwen, van weinig belang meer. Daarom zou aandacht voor deze vrouwengeschiedenis en de naam van Bertha von Suttner verbonden aan een vredesprijs, de invloedrijke rol van prominente vrouwen voor vredesacties kunnen motiveren en blijvend ondersteunen.

Bronnen: Wikipedia; vredespaleis.nl; atria.nl; rosavzw.be; ad.nl; isgeschiedenis.nl; sp.nl; duitlandnieuws.nl; historischnieuwsblad.nl; geschiedenis magazine.nl

© Ine van Staveren is onafhankelijk onderzoeker en auteur van Tussen aardappels en aardolie (roman 2014) en van Het oerparadijs van de jager-verzamelaar: Over de gevolgen van grootschalige landbouw voor man, vrouw en milieu (2018) www.eko-azakh.nl